«ՍԵՎԱՆԻ Խ.ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ» ՊՈԱԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ *ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՄԵՋ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ*

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ *ՄԿՐՏՉՅԱՆ ԱՐՄԻՆԵ*

ԽՈՒՄԲ/ԱՌԱՐԿԱ՝ *VI,ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ*

ՍԵՎԱՆ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ներածություն……2

2. Թեմայի արդիականությունը,նպատակներն ու խնդիրները ……4

3. Սովորողների մեջ ինքնուրույնություն, նախաձեռնություն եվ ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը տարբեր դասարաններում……7

4.Ինքնուրույն ,գործնական աշխատանքների օրինակներ……9

5.Եզրակացություն……..20

6.Գրականություն……..21

<<Մանկավարժը մարդկային հոգու ինժեներն է>>:

Մ. Կալինին

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր ժամանակներում,երբ կյանքը գերհագեցած է բազմազան տեղեկություններով,հատուկ պահանջներ են դրվում կրթական համակարգերում,հատկապես ուսուցիչների առաջ: Ժամանակակից աշխարհում դպրոցի կարևորագույն աշխատանքներից է բանիմաց, խելացի,շնորհալի երեխաներ ձևավորելու,նրանց աջակցելու և զարգացնելու գործընթացը: Մասնավորապես,բարդ տնտեսաքաղաքական իրավիճակում գտնվող մեր երկրին անհրաժեշտ է կրթական այնպիսի համակարգ,որը կնպաստի սովորողների անհատական զարգացմանը: Այն պետք է սովորողների մեջ արմատավորի հետևյալ հատկանիշները՝նախաձեռնողականությունը, ստեղծագործ մտածելու և նորարար լուծումներ գտնելու կարողությունը: Աշակերտները գիտելիք ստանալու հետ մեկտեղ պետք է սովորեն մտածել,վերլուծել,ձևավորել և անկաշկանդ ու գրագետ արտահայտել սեփական կարծիքը,կարողանան տարբերակել և առանձնացնել ճիշտ ինֆորմացիան մերօրյա խառնիճաղանջ,ոչ հավաստի տեղեկատվության հեղեղից՝ ավելորդ խնդիրներից զերծ մնալու համար:Աշխարհահայացքի կրեատիվության, շրջապատող աշխարհը ուսումնասիրելու ցանկության խթանումը զգալիորեն ընդլայնում և խորացնում է ինքնաճանաչողության գործընթացը:Սա է ստեղծագործական գործընթացի կարևորագույն բաղադրիչը: Ստեղծագործական կարողությունների և ճանաչողական գործունեության զարգացման հետ մեկ տեղ անչափ կարևոր է սովորողի անհատականության մի շարք բարոյահոգեբանական որակների ձևավորումը, ինչպիսիք են՝պատասխանատվության զգացումը, հայրենասիրությունը, հանդուրժողականությունը,օգնելու պատրաստակամությունը և մարդամոտությունը:21-րդ դարում սովորողին անհրաժեշտ է.

- լինել նորարար,
- լինել հաղորդակցվող,

- լինել համագործակցող,
- ունենալ ֆինանսական գրագիտություն,
- ունենալ գլոբալ տեղեկացվածություն,
- ունենալ քննադատական մտածողություն,
- ունենալ քաղաքացիական ներգրավվածություն,
- ունենալ մեդիագրագիտություն,
- լուծել առօրյա խնդիրները:

Ժամանակակից կյանքի և կրթության պահանջները այլ են:Հիմնվելով այդ փաստի վրա, առաջանում է մի նախապայման,որը ստիպում է փոխել <<Աշխարհագրություն >>առարկայի դասավանդումը,մշակել և կիրառել նոր մոտեցումներ,չմոռանալով հին մեթոդների արդյունավետությունը և օգտակարությունը,օգտվել նաև վերոնոշյալներից: Այս ամենի իրագործողը,աշակերտին ուղղություն ցույց տվողը,ձեռք մեկնողն էլ հենց ուսուցիչն է:Ինչպես ասել է Մարկ Ֆլեշը. <<Յուրաքանչյուր երեխայի հոգում անտեսանելի թելեր կան: Եթե հմուտ ձեռքով դիպչես նրանց, նրանք գեղեցիկ կհնչեն:Միշտ ստեղծագործ լինել, նշանակում է լինել ամենակարող…>>:

2.ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ,ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Թեմայի արդիականությունը կայանում է նրանում,որ այսօր հասարակության համար չափազանց կարևոր է կրթել նախաձեռնող, ստեղծագործող և հիմնավոր,ճշգրիտ,մտածված ու կշռադատված որոշումներ կայացնող,խիզախ անհատականություն ու մարդկային արժեհամակարգ ունեցող մարդկանց:Կարծում եմ, որ մանկավարժական պրակտիկայի ներկայիս փուլը կրթության տեղեկատվական-բացատրական տեխնոլոգիայից անցնում է դեպի գործունեության զարգացում՝ ձևավորելով երեխայի անձնական որակների լայն շրջանակ: Կարևորում եմ ոչ միայն ձեռք բերված գիտելիքները, այլ նաև կրթական տեղեկատվության յուրացման և մշակման մեթոդները, տրամաբանական մտածողության զարգացումը,սովորողների ստեղծագործական ներուժը,ստեղծված գաղափարներն ու մտահաղացումները կյանքի կոչելու և ի օգուտ մարդկությանը օգտագործելու ունակություն-ներն ու հմտությունները: Աշխարհագրության դասապրոցեսի ընթացքում ուսուցիչների նպատակն է սեր և հետաքրքրություն առաջացնել դեպի առարկան,հասկանալ սովորողներին,ուղղել բոլոր ջանքերը՝ իրենց փորձն ու գիտելիքները փոխանցելու և հիմնավոր դարձնելու համար:Հիմնական խնդիրներից է սովորողների մեջ ինքնուրույն նախաձեռնության և ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը,քանի որ,որքան էլ շնորհալի լինի երեխան, նրան պետք է ճիշտ ուղղորդել և սովորեցնել:Միայն տեսական գիտելիք ունենալը բավարար չէ առարկան լիովին յուրացնելու համար:Աշակերտի համար պետք է տեսական գիտելիքները գործնականում կիրառելու,փորձ ձեռք բերելու անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծել:Վերջինիս արդյունքում էլ աշակերտը հնարավորություն կունենա ինքնադրսևորվել,ստեղծագործական հմտությունները ձևավորել և զարգացնել: Ինչպես նաև ուսուցչի գերնպատակը պիտի լինի աշակերտի սովորած և՛ տեսական,և՛ գործնական հիմնավոր գիտելիքների հետագայում ճիշտ և նպատակային կիրառությունը: Աշխարհագրության դասավանդման ընթացքում սովորողների մոտ ինքնուրույնության, նախաձեռնության եվ ստեղծագործական կարողությունների զարգացումը ուղեկցվում է մի շարք դրական կետերով, որոնք մեծացնում են սովորողի հետաքրքրությունը առարկայի նկատմամբ.

- կրթական առաջադրանքների ոչ մեխանիկական կատարումը, որը պահանջում է ակտիվ մտավոր գործունեություն,

- ուսուցչի դերը կայանում է աշակերտին ուղղորդելու և դասապրոցեսը սովորողին հաճելի ու հարմարավետ անցկացնելու մեջ,
- համակարգված վերահսկողության նպատակն է բանավոր և գրավոր բազմաստիճան առաջադրանքների միջոցով նպաստել ինքնուրույն աշխատանքի,հմտությունների զարգացման վրա:

Կրթական պրոցեսի ժամանակ ճանաչողության գործընթացի արդյունավետությունը որոշվում է ուսուցման որակով և սովորողների ինքնուրույն ճանաչողական գործունեությամբ: Այս երկու հասկացությունները շատ սերտորեն կապված են, սակայն ինքնուրույն աշխատանքը պետք է առանձնացվի որպես ուսուցման առաջատար և ակտիվացնող ձև:Նախ, գիտելիքը, հմտությունները, կարողությունները, սովորությունները, համոզմունքները յուրաքանչյուր սովորող յուրացնում է ինքնուրույն ճանաչողական աշխատանքի միջոցով՝ լսելով, բանավոր տեղեկատվության ըմբռնումով, ընթերցանությամբ, տեքստերի վերլուծությամբ և ընկալմամբ, քննադատական վերլուծությամբ:Երկրորդ՝ ուսուցչի կողմից կազմակերպվում է աշակերտի՝ բնությունը ճանաչելու գործընթացը, որն ուղղված է ուսումնասիրվող երևույթի,օբյեկտի էության և բովանդակության բացահայտմանը:Ուսուցիչը պարտավոր է ծանոթացնի բնության մեջ տեղի ունեցող օրենքներին և օրինաչափություններին,դրանց ճանաչողության հաջորդականությանը՝ ծանոթություն, ընկալում, մշակում, իրազեկում, ընդունում,քանի որ հերթականության խախտումը կհանգեցնի մակերեսային, ոչ ճշգրիտ, ոչ հիմնավոր գիտելիքի, որը գործնականում հնարավոր չէ իրականացնել:Ուսուցչի խնդիրն է ապահովել դրական,անմիջական բարոյահոգեբանական մթնոլորտ՝աշակերտներին տալով հնարավորություն և պայմաններ՝ ազատ,անկաշկանդ ինքնաարտահայտվելու, ստեղծագործական միտքը զարգացնելու և ստեղծագործելու:Երրորդը դա ինքնուրույն աշխատանքն է, որը զարգացնում է մտավոր աշխատանքի արդյունավետ առաջընթացը:Այն ներառում է ոչ միայն գրքի հետ ճիշտ աշխատելու,դրանից տեղին օգտվելու ունակությունը, գրառումներ կատարելը, այլև իր մտքերը ազատ շարադրելու,մեկնաբանելու կարողությունը,ուսումնասիրվող երևույթների,եղած գիտելիքների էության մեջ խորանալու ցանկությունը:Նման աշխատանքի ընթացքում առավելապես բացահայտվում են դպրոցականների անհատական կարողությունները, նրանց հակումներն ու հետաքրքրությունները, որոնք նպաստում են փաստերն ու երևույթները վերլուծելու, ինքնուրույն մտածողություն սովորեցնելու կարողության զարգացմանը,ինչն էլ հանգեցնում է սեփական կարծիքների, նրանց տեսակետների, գաղափարների, իրենց դիրքորոշումների

ստեղծագործական զարգացմանը:Աշակերտների մոտ անհատականություն դաստիարակելու համար մենք՝ ուսուցիչներս, պետք է նրանց մեջ զարգացնենք ինքնուրույն մտածելու կարողությունը: Աշխարհագրական կրթության բովանդակությունն այժմ պետք է հանգեցնի աշխարհագրության դասավանդման մեթոդների էական փոփոխությունների: Այս փոփոխություններն ազդել են ողջ ուսումնական գործընթացի՝ կրթության նպատակների, մեթոդների, ձևերի և միջոցների վրա:

Մի քանի տարի է,որ աշխարհագրության դասերին օգտագործում եմ զարգացնող ուսուցման տեխնոլոգիայի տարրեր: Զարգացնող ուսուցումը ուսուցման ակտիվ գործունեության ձև է, որը փոխարինում է բացատրական-պատկերազարդ ձևին: Կրթության զարգացումը ներառում է նաև ինքնուրույն ճանաչողական գործունեության ձևավորում, ինչը հնարավոր է, եթե կա ինքնուրույն գիտելիքներ ձեռք բերելու ուսուցման համակարգ աշակերտների համար : Դրան կարելի է հասնել ուսումնական աշխատանքի մեթոդների նպատակային գործադրման արդյունքում: Տեխնիկայի կիրառումը դառնում է նոր գիտելիքների ինքնուրույն ձեռքբերման կարևոր միջոց ոչ միայն դասարանային ուսումնական գործընթացի պայմաններում, այլև դասարանից դուրս,և նույնիսկ դպրոցից դուրս՝ գրադարանում, ինտերնետում,տանը,բնության մեջ:Աշխարհագրության ուսումնասիրությունն անհնար է առանց գործնական հմտություն - ների և կարողությունների ձեռքբերման: Սովորողներին պետք է հնարավորություն տալ ակտիվորեն ուսումնասիրել, իրականացնել որոնողական և հետազոտական գործունեություն, ստեղծագոր ծաբար ընկալել Երկրի թաղանթներում տեղի ունեցող գործընթացներն ու երևույթները, ապացուցել բնության և նրա բաղադրիչների միջև բնական հարաբերությունների առկայությունը: Սա է ուսուցչի խնդիրը,որը կարող է կյանքի կոչվել ստեղծագործական և գործնական առաջադրանքների իրականացման միջոցով: Հենց դա էլ հնարավորություն է տալիս դասարանում համատեղել տեսական գիտելիքները և գործնական հմտությունները, որպեսզի դպրոցականների շրջանում հաջողությամբ ձևավորվի աշխարհի աշխարհագրական պատկերը: Ինձ շատ է դուր գալիս ճապոնական ասացվածքը, որը, ինչպես ոչ ոք, խոսում է սովորելու ստեղծագործական մոտեցման մասին.<<Ասա ինձ, և ես կմոռանամ ,ցույց տուր ինձ, և ես կհիշեմ, ներգրավիր ինձ, և ես կհասկանամ>>:Կարծում եմ, որ դասարանում տարբեր մրցույթների, դրամատիզացիաների, գծանկարների օգտագործումը սովորողների մոտ ճանաչողական հետաքրքրությունն է առաջացնում: Մի խոսքով, որքան շատ է ուսուցիչը գտնում դասին հուզիչ պահեր, այնքան ուսուցման արդյունավետությունը բարձրանում է:

3.ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՄԵՋ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՏԱՐԲԵՐ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ

<<Աշակերտին սովորեցրու աշխատել:Նրան ստիպիր ոչ միայն սիրել աշխատանքը, այլև այնքան նրան հարազատանալ, որպեսզի այն դառնա նրա երկրորդ բնավորությունը Սովորեցրու նրան այն, որ նրա համար աներևակայելի և անհնար լինի մեկ այլ կերպ, քան սեփական ուժերով որևէ բան յուրացնելը:Որ նա ինքնուրույնաբար մտածի, որոնի, իրեն դրսևորի, զարգացնի իր ննջող ուժերը, իրենից մշակի անսասան և անկոտրուն մարդու>>:

ԱԴՈԼՖ ԴԻՍՏԵՐՎԻԳ

Հասարակության զարգացմանը զուգընթաց տեղի են ունեցել նյութական և հոգևոր արժեքների խորը փոփոխություններ,որոնք էլ հանգեցրել են երիտասարդ սերնդի կյանքում այլ հետաքրքրությունների ու մոտեցումների առաջացմանը,ինքնուրույնության և անկախության ձգտմանը: Սոցիալական նոր պայմաններում անկախության դրսևորումը գործում է ոչ միայն որպես հասարակության պահանջ, այլև որպես հրատապ անհրաժեշտություն նրա յուրաքանչյուր անդամի համար, ինչը մեծանում է կյանքի,նպատակների,ընտրության, հնարավորությունների ընդլայնման սահմանով: Անկախության զարգացումն իրականացվում է կրթության պրակտիկայում և կիրառվում է այն մարդկանց կողմից,ովքեր ակտիվ ու նպատակասլաց են, ստեղծագործում են, իրենց և նախորդ սերունդների փորձը համադրում են,ովքեր նպաստում են տնտեսու թյան,գիտության և գիտության առաջընթացին: Մեր հասարակության զարգացումը,անկախ աշխատանքի կազմակերպումը, դրա կառավարումը յուրաքանչյուր ուսուցչի պատասխանատու և բարդ աշխատանքն է: Իսկ ուսումնական հաստատությունում սովորողի ակտիվությունը,ուսումնական պրոցեսից հաճույք ստանալու շարունակա-կանությունը պահպանելու և մեծացնելու համար ուսուցիչը պետք է մշակի և ստեղծի պայմաններ առարկայի արդյունավետ ուսուցման համար, որպեսզի սովորողները լինեն դինամիկ զարգացման մեջ և ցանկանան վարել ակտիվ կրթական և ճանաչողական ուսումնակրթական կյանք:Եվ դրա համար անհրաժեշտ է յուրաքանչյուրի մոտ ձևավորել և զարգացնել հնարամտությունը, ստեղծագործելու ունակությունը և ցանկությունը, ճանաչո-ղական հետաքրքրությունների և պրակտիկ կիրառությունների ամբողջականության մեծաց մանը,նոր ինֆորմացիա պրպտելու և ստանալու անհագ պահանջմունքը,գլխավորապես

որի ուղղությամբ էլ պետք է աշխատեն և ջանք թափեն բոլոր ուսուցիչները:Դասավանդման գործընթացը պետք է կազմակերպվի այնպես, որ սովորողների մոտ արթնանա մոտիվացիոն հետաքրքրություն գիտելիքների և գիտելիք ստանալու նկատմամբ, տեղի ունենա ոչ միայն հմտությունների և կարողությունների ֆորմալ յուրացում, այլև աշակերտի համար կրթական գործունեության մեջ նախաձեռնող և անկախ լինելու խթան հանդիսանա: Ուսումնական նյութի ուսումնասիրությունը պետք է լցված լինի աշակերտի ստեղծագործական, անհատական դոմինանտով, որն, իր հերթին, չի սահմանափակի սովորողների ճանաչողական գործունեությունը այնպիսի բաղադրիչներում, ինչպիսիք են անկախ աշխատանքը: Եվ այնուհետև ուսումնական գործընթացը ձեռք կբերի շարժունակության, արդյունավետության, հուզականության կարգավիճակ և կկարողանա բավարարվածության և մտորումների տեղիք տալ: Երեխան ուրախ է շարժման, կյանքում նոր բան փնտրելու, ինքնադրսևորման ձգտման և շրջապատող իրականության ճանաչման ամենօրյա «սխրանքների»,արկածների,փնտրտուքների կատարման և փնտրման մեջ: Աշխարհագրությունն այն առարկաներից է, որ դպրոցում աշակերտների մտավոր և ստեղծագործական կարողությունների և ճանաչողական գործունեության զարգացման գործընթացում ձեռք է բերում իմաստային ամենավառ նրբերանգները: Անկասկած, աշակերտների ստեղծագործական ներուժի ձևավորման և ճանաչողական գործունեության զարգացման ամենաուժեղ շեշտադրումները պետք է ձևավորվեն առարկայի ուսումնասիրության սկզբնական փուլում (սկսած<<Ես և շրջակա աշխարհը>>առարկայի ուսումնասիրությունից): Քանի որ ուսումնական նյութի ընկալումն իրականացվում է դասի տվյալ թեմայի բառերի, հասկացությունների, սահմանումների «վերակենդանացման» միջոցով,ուր ներառված է դասի ընկալվող առարկաների պատկերները, տեղի է ունենում նոր պատկերների ստեղծում,հարստացում և կատարելագործում՝ դարձնելով ուսումնական պրոցեսը թեմայից թեմա ավելի արդյունավետ:Աշխարհագրության դասերին,ըստ ներդրված նոր չափորոշիչների,ինտելեկ- տուալ և ստեղծագործական կարողությունների և ճանաչողական գործունեության զարգացման համար 6-րդ դասարանը ուսումնական գործընթացի ամենադժվար օղակն է, որտեղ այս նախագծի հաջող իրականացման հիմնական նպատակը աշակերտի առաջնային ստեղծագործական ներուժի զարգացումն է: Այս փուլում կարևոր է բացահայտել (հաշվի առնելով սովորողների տարիքային առանձնահատկությունները) արտաքին աշխարհի հետ նրա հարմարվողականության աստիճանը,ըստ այդմ էլ դրան համապատասխան անհրաժեշտ է կառուցել դասի հայեցակարգը:

4.ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ,ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Սովորեցնել աշակերտին ինքնուրույն նկարագրել դիտարկվող առարկաները և երևույթները նշանակում է աշակերտին փրկել բոլոր սահմանումները անգիր անելու, ինչպես նաև մանրամասն տեքստեր անգիր անելու անհրաժեշտությունից: Եթե սովորեցնենք աշակերտին ինքնուրույն դիտարկել երևույթները, ճանաչել դրանց նմանության և տարբերության էական հատկանիշները, ձևակերպել սահմանումներ և դրա հիման վրա պատմություններ կառուցել, ապա նրանք կանխատեսման հիման վրա կսովորեն տիրապետել նյութին : Մնում է, որ իրենց կանխատեսած նկարագրության արդյունքները համեմատեն դասագրքերում ներկայացված տվյալների հետ, իսկ սխալների դեպքում կատարեն համապատասխան ուղղումներ և ճշգրտումներ:Սովորողի ինքնուրույնության և նախաձեռնող վարքագծի դրսևորումները դպրոցում կարելի է դիտարկել մի քանի տեսանկյունից: Եթե վերցնենք ուսուցչի ուղղակի ներգործությունը սովորողի ինքնուրույնության և նախաձեռնության բարձրացման վրա, ապա այն մեծապես կախված է ուսուցչի մանկավարժական և անձնային որակներից:Ուսուցիչը պետք է ունենա մասնագիտական և անձնային մի շարք որակներ՝հանդուրժողականություն, կարողանա օգտագործել ժամանակակից մեթոդները, բարոյահոգեբանական և դաստիարակող միջավայր ստեղծելու կարողություն,սերը երեխայի նկատմամբ, օբյեկտի վություն,անաչառություն, դպրոցի, դասարանի բոլոր իրադարձություններին և փոփոխություններին մասնակից լինելու պատրաստակամություն,մշտապես զբաղվի ինքնակրթությամբ,ինքնակատարելագործմամբ,գիտակցի բարեփոխումների անհրաժեշ տությունը և դրանցում իր մասնակցության կարևորությունը: Մտավոր և ստեղծա գործական գործունեությունը պետք է զուգակցվի աշխատանքի տարբեր ձևերի հետ և պետք է լուծի կրթական, վերապատրաստման, զարգացման և առողջության պահպանման խնդիրներ: Ինքնուրույն աշխատանքը պետք է լինի նպատակային:Ուսուցչի խնդիրն է գտնել առաջադրանքի այնպիսի ձևակերպում, որը կպահանջի աշխատանքի և այն հնարավորինս լավ կատարելու ցանկություն: Աշակերտները պետք է հստակ իմանան, թե որն է առաջադրանքը և ինչպես է այն ստուգվելու: Սա աշակերտի աշխատանքին տալիս է բովանդակալից, նպատակային բնույթ և նպաստում դրա առավել հաջող իրականաց մանը:Երբ աշակերտները կատարում են ցանկացած տեսակի ինքնուրույն աշխատանք, առաջատար դերը պետք է պատկանի ուսուցչին: Կրթական գործընթացում ուսուցիչը մտածում է ինքնուրույն աշխատանքը իրագործել համակարգված և նպատակային: Այն սահմանում է յուրաքանչյուր ինքնուրույն աշխատանքի նպատակը, բովանդակությունը և ծավալը, նրա տեղը դասում, տարբեր տեսակի ինքնուրույն աշխատանքի ուսուցման մեթոդները:

Օրինակ

- օգտագործելով դասագրքեր,տեղեկագրեր և համացանցը աշակերտները կարող են պատրաստել պատմվածք ջերմային հարվածի ,արևահարության,ցրտահարության, ծաղկափոշու նկատմամբ ալերգիկ ռեակցիայի և տզի կծելու դեպքում ինչպես ցուցաբերել առաջին օգնություն:Նմանատիպ դեպքերը կանխարգելող ինչպիսի միջոցառումներ ձեռնարկել:
- հանձնարարական .ամառային արձակուրդներին,երբ երեխաները հանգստանում են գյուղում ,դրսում՝մարդու հասակի բարձրության վրա ջերմաչափ տեղադրեն ստվերում և վաղ առավոտյան գրանցեն ջերմաչափի ցուցմունքները:Հետո դրանք համեմատեն մոտակա խոշոր քաղաքի համար կանխատեսված՝օդի գիշերային ջերմաստիճանի հետ:Տարբերվու՞մ են արդյոք թվերը և ի՞նչու է այդպես:
- 7-րդ դասարանում գործնական աշխատանքի իրականացում.«Աշխարհագրական կոորդինատներ» թեմայով կարող եք ճամփորդական դաս անցկացնել: Տրվում են մի քանի կոորդինատներ, աշակերտները կանգ են առնում այս կետերում՝ ուսումնասիրելով տարածքի առանձնահատկությունները

1. Ես տեղագրագետ եմ: Ստեղծել սովորական նշանների սեփական համակարգը և ցուցադրել այն աշակերտների ստեղծված քարտեզի վրա՝ տեքստային նկարագրությամբ:

2. Աշխարհագրական օբյեկտի որոնում՝ Անտեսանելիներ: Աշակերտներն իրենք են ընտրում որոշել որոշակի աշխարհագրական օբյեկտների աշխարհագրական կոորդինատները:

- Հրաբուխ երևույթը ուսումնասիրելու ժամանակ հրաբխի մակետի պատրաստում:
- Ջրի շրջապատույտի ուսումնասիրության ընթացքում ստեղծել սեփական պատկերա զարդ հեքիաթը<< Կաթիլի ճանապարհությունը»խորագրով:
- Իմ սիրելի քաղաքի ամպերը՝<<Մթնոլորտ>> թեման անցնելիս:
- «Եթե ես լինեի ջրոլորտ…»: Բնապահպանական թեմայով պատմվածքի ստեղծում:
- «Ես նայում եմ կապույտ լճերին…»:Հայաստանի կամ աշխարհի լճերի պատկերը տարբեր գեղարվեստական ստեղծագործություններում:
- 6-րդ դասարանում «Մայցամաքներ:Երկրագնդի խոշոր պլատֆորմներն ու գեոսինկլինա-լային շրջանները» թեման ուսումնասիրելիս աշակերտներին հանձնարարվում է. Ռելիեֆի,երկրաբանական կառուցվածքի և օգտակար հանածոների փոխհարաբերություն-ները: Համեմատելով ֆիզիկական և տեկտոնիկ քարտեզները՝ որոշել, թե երկրակեղևի ո՞ր

հատվածներում են գտնվում առաջարկվող հողաձևերը:Պարզել, թե ի՞նչ օգտակար հանածոներ են գտնվում այս հողերի վրա:Հետազոտության արդյունքների հիման վրա լրացնել աղյուսակը:

- «Եվրոպայի փոքր երկրները» թեման ուսումնասիրելիս կարող եք առաջարկել հետևյալ առաջադրանքը

  Պատրաստել ստեղծագործական զեկույց՝ աշխատելով խմբում (3-5հոգի), օգտագործելով տեղեկատվության տարբեր աղբյուրներ՝ ըստ պլանի.

  նկարել զինանշանը, երկրի դրոշը

  գրել երկրի համառոտ նկարագրությունը

  ընտրել երկրի մասին նյութեր (լուսանկարներ, գրաֆիկա, հոդվածների հատվածներ և այլն)՝ օգտագործելով համացանցը

  պատրաստել նյութ երկրում երիտասարդության կրթության մասին

  պատմել երկրի տնտեսության,մշակույթի մասին(երաժշտություն, ավանդույթներ, սովորույթներ, տեսարժան վայրեր, պատմական հուշարձաններ, գրականություն և այլն):

- Հետևել՝ինչպես են փոխվում նյութերի ֆիզիկական հատկությունները,դրանց սառելու և հալչելու ընթացքում(համադրել սառած հողը տուփով թթվասերի հետ)
- Կազմել գյուղատնտեսական հիմնական այն մշակաբույսերի ցանկը,որոնք աճեցվում են մեր տարածաշրջանում:Տեղեկատվություն տալ վերջին տարիներին այդ մշակաբույսերի բերքատվության մասին:Կլիմայի փոփոխությունները ի՞նչպես են ազդել դրանց բերքատվության վրա:
- Ստեղծել էլեկտրական մարտկոց կիտրոնից կամ կարտոֆիլից

Ստորև բերված են ինքնուրույն աշխատանքների օրինակներ,հենց նմանատիպ աշխատանքներ էլ կարելի է հանձնարարել աշակերտներին.

Ինքնուրույն աշխատանք 1

Ծովագյուղի աշխարհագրական կոորդինատները

Մասշտաբ 1:1500000

Ծովագյուղ գյուղը գտնվում է հս. լ. 40-41^0 և արլ. երկ. 45-46^0-ի միջև:. 40-41^{0}զուգահեռականների երկարությունը քարտեզի վրա 194 մմ է:Իսկ 44-45^{0}միջօրեականների երկարությունը՝190 մմ:

Հս. լ. 40^0-ից Ծովագյուղի հեռավորությունը քարտեզի վրա 44 մմ է,իսկ արլ. երկ. 45^0-ից 5մմ:

44 մմ /194 մմ = φ/1^0(60^0)

φ =44 ·60/194=13,6′

1′-------60′′

0, 6′-------x

x =0,6 ·60 = 36′′

Ծովագյուղի աշխարհագրական լայնությունն է՝հս.լ.40^0 13′ 36′′:

5մմ /190մմ =λ/60′

λ=5·60/ 190=1,6′

1′----------60′′

0,6′---------x

x =0,6 ·60 =36′′

Ծովագյուղի աշխարհագրական երկայնությունն է՝արլ. երկ. 45^{0}1′ 36′′:

Ինքնուրույն աշխատանք 2

Թեմատիկ քարտեզի ընթերցում պայմանական նշանների համակարգի օգնությամբ

Ցամաքային կենդանիներ

Կաթնասուններ		**Թռչուններ**
զրահակիրներ	գետակինճ	
ճահճակուղբ(շինշիլա)	վայրի խոզ(պեկարիա)	կոլիբրի
լամա	մրջնակեր	կոնդոր
պումա(կատվառյուծ)	ակնոցավոր արջ	նանդու ջայլամ
ծույլեր(համրուկներ) թութակ	այծքաղ	
օփոսում(պարկամկներ)	զրահակիր	տուկան
կոնչակապիկ		
յագուար(ամերիկյան հովազ)		

Սողուններ	
Չկներ	
պիրանիա	անակոնդա
	իգուանա
	կոկորդիլոս(կայման)

---Հասարակածային խոնավ անտառներ

---Փոփոխական -խոնավ(մուսսոնային անտառներ)

----Սավաննաներ և նոսր անտառներ

----Կոշտատերև մշտադալար անտառներ և թփուտներ(միջերկրածովյան)

----Տափաստաններ

--- Անապատներ և կիսանապատներ

---Խառն անտառներ

----Ուղղաձիգ գոտիականության մարզեր

---Կլիմայական գոտիների սահմանները

ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԲՆԱԿԱՆ ԶՈՆԱՆԵՐԸ

Ինքնուրույն աշխատանք 3

Ծովագյուղի խոնավության ցուցանիշների հիմա վրա կազմած կլիմագրամ

Ամիսներ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Տեղումների քանակ (մմ)	20	24	38	61	97	83	52	45	35	46	36	20

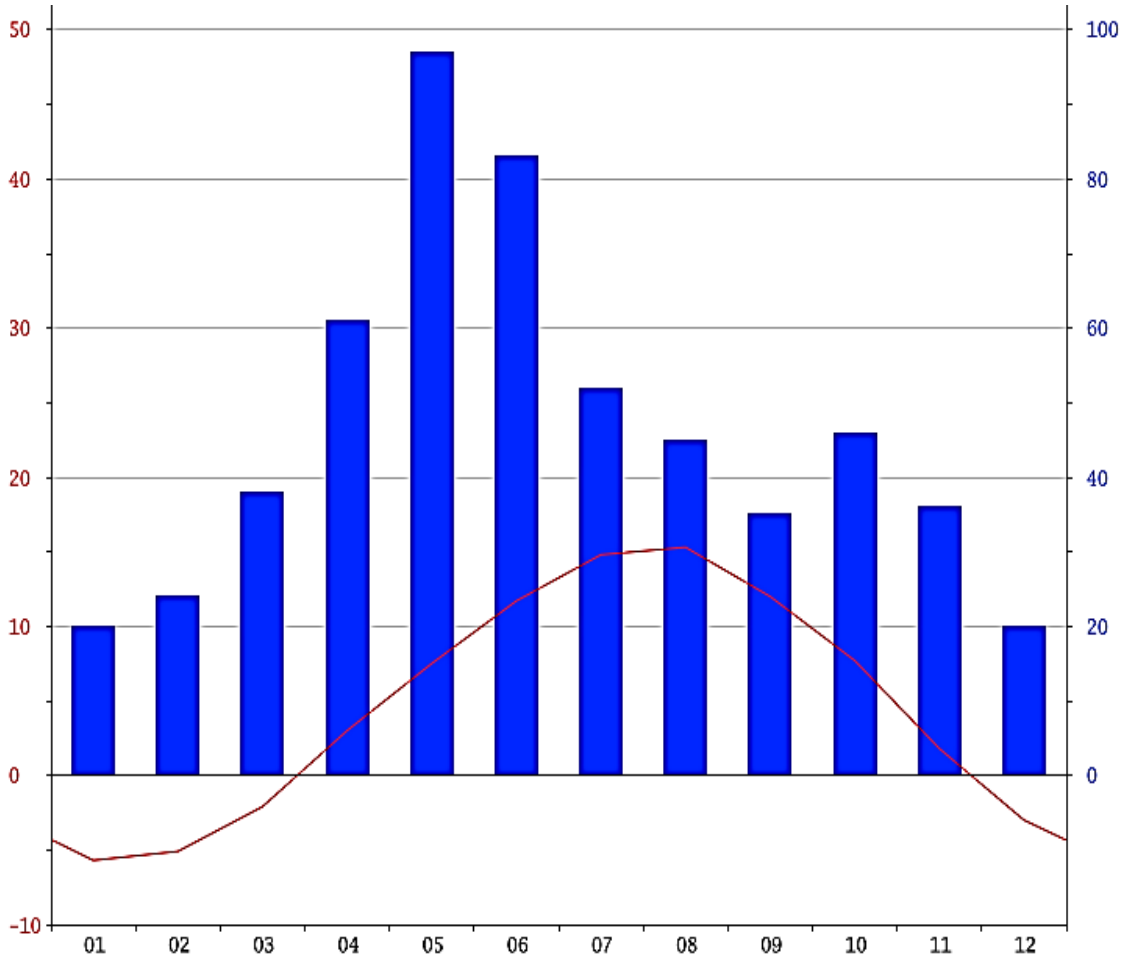

Ամիսներ

Ծովագյուղի զբաղեցրած տարածքը 5,6կմ² է,որից գյուղատնտեսական նշանակության 4132հա:

1սմ²-------577մմ

5,6կմ² տարածքի վրա կգա 1կմ²=1000000 մ²

X=577մմ . 5,6 կմ² = 0,577մ . 5600000մ² =3231200մ³

1հա = 0,01 կմ ²

4132հա =41,32 կմ²

41,32 կմ² տարածքի վրա կգա

X=577մմ . 41,32 կմ² = 0,577մ . 41320000մ² =23841640մ³

Ինքնուրույն աշխատանք 4

ՀՀ գետային ցանց. լրացնել աղյուսակը

Գետի անունը	Ակունքի բացարձակ բարձր. մ	Գետաբերանի բացար. Բարձ. մ	Գետի երկար. (կմ)	Անկումը (մ)	Թեքությունը (մ/կմ)	Ծախսը(մ³/վրկ)	Ջրահավաք ավազանի մակերես կմ²	Հոսքը մկն. մ³	Հոսքի մոդուլը լ/վրկ. կմ²
Ձկնագետ	2310	1900	22	410	18	1,1	90,5	34,7	12
Ազատ	3555	800	55	2755	50	7	572	206	12

1լիտր=0,001 մ³

1,1 մ³ =1100 լ

Ա Հոսքի մոդուլը = 1,1 մ³/վրկ /90,5կմ² =1100 լ/վրկ / 90,5 կմ² =12լ / վրկ . կմ²

Բ Հոսքի մոդուլը=7մ ³/վրկ / 572 կմ ² =7000 լ /վրկ /572կմ² =12լ / վրկ . կմ²

Ինքնուրույն աշխատանք 5

ՄՈՎԱԳՅՈՒՂԻ ՀՈՒԳԱՀԵՌԱԿԱՆՈՎ ԱՆՑՆՈՂ ԲԱՐՁՐԱՋԱՓԱԿԱՆ ԿՏՐՎԱԾՔ

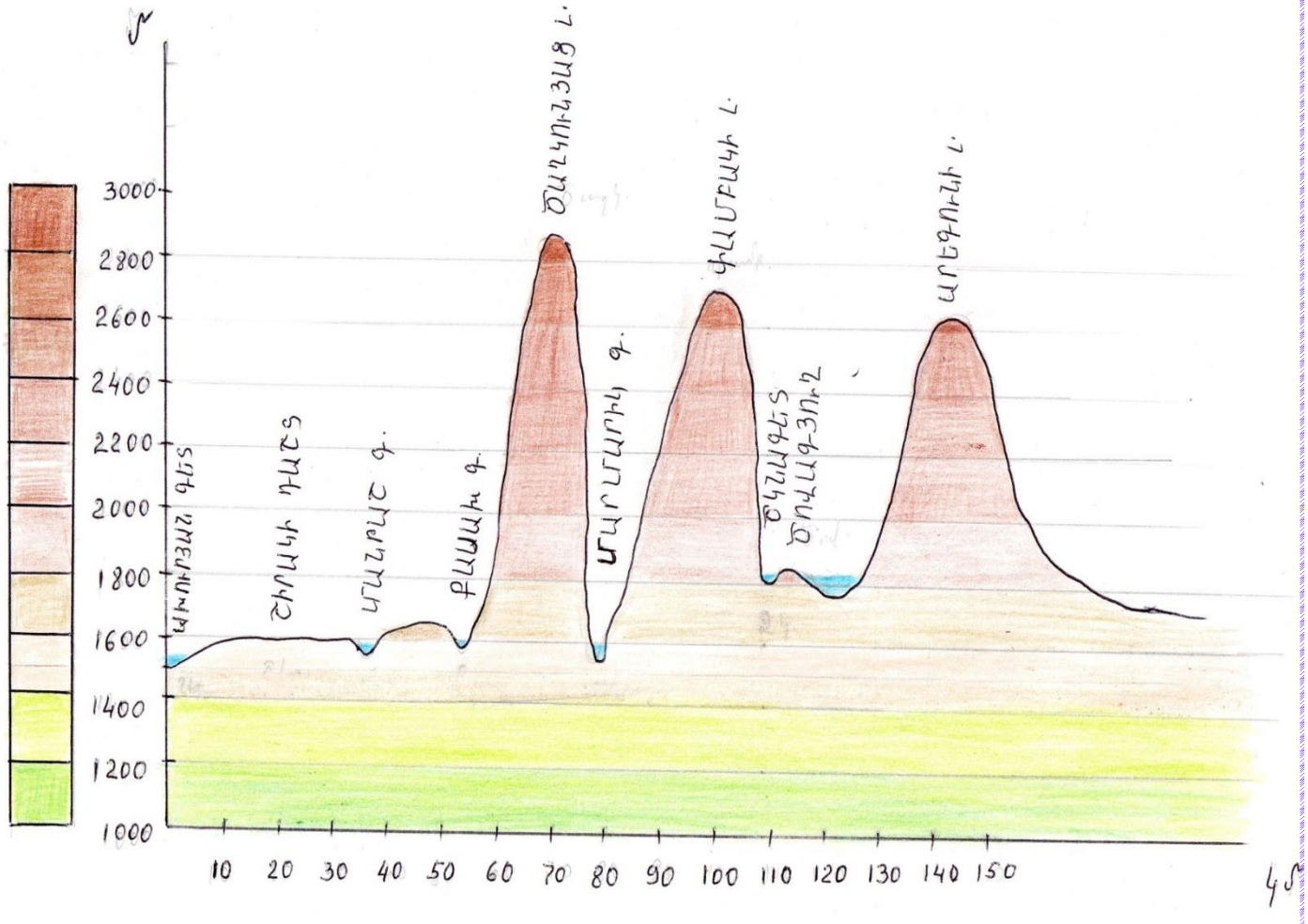

Ինքնուրույն աշխատանք 6

Տեսասահիկ

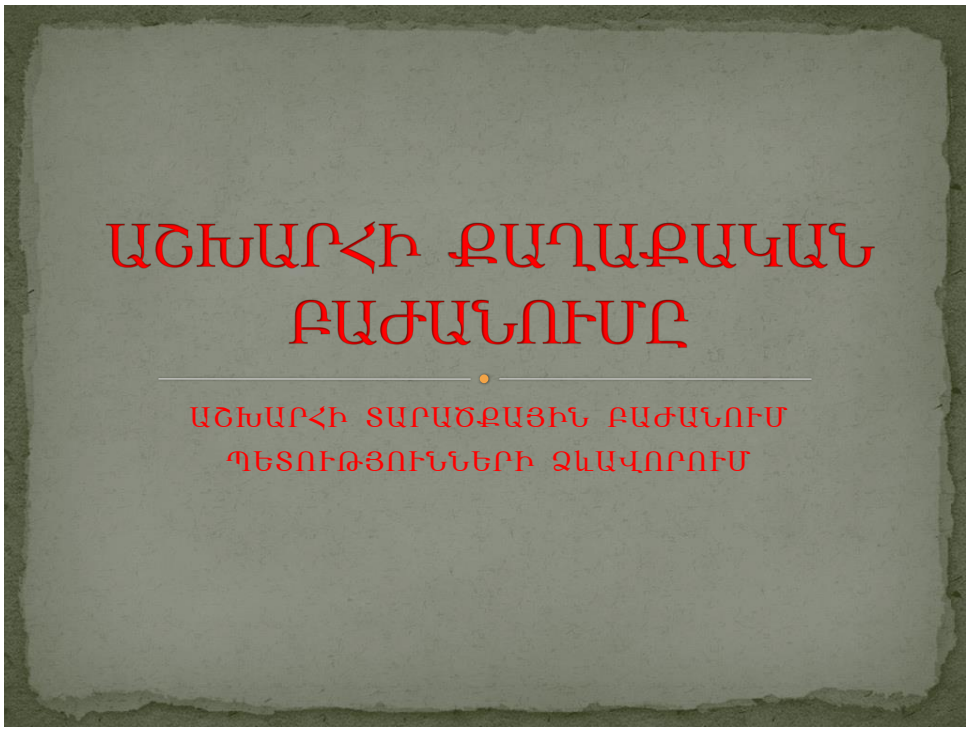

5.ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Երեխան, ինչպես մեծահասակը, ձգտում է արտահայտել իր «ես»-ը: Հաճախ մեծահասակները հավատում են, որ յուրաքանչյուր երեխա ծնվում է ստեղծագործական ունակություններով, և եթե նրան չխանգարեն, ապա վաղ թե ուշ նրանք անպայման կդրսևորվեն: Բայց, ինչպես ցույց է տալիս պրակտիկան, նման չմիջամտելը բավարար չէ, ոչ բոլոր երեխաները կարող են ճանապարհ բացել դեպի ինքնուրույն,ստեղծագործական կյանք::Հենց դպրոցական տարիներին է գալիս երեխաների ստեղծագործական կարողությունների կրիտիկական պահը: Հետևաբար, հենց դպրոցական շրջանում է, որ ուսուցչի օգնությունն ավելի քան երբևէ անհրաժեշտ է այս ճգնաժամը հաղթահարելու, ինքնահիրացման հնարավորությունը ձեռք բերելու և ոչ թե կորցնելու համար: Լավ է, երբ երեխան տեսնում է իրեն շրջապատող աշխարհի գեղեցկությունն ու բազմազանությունը: Բայց նույնիսկ ավելի լավ է, եթե նա ոչ միայն նկատի այս գեղեցկությունն ու բազմազանությունը, այլեւ պահպանի,հոգատար վերաբերմունք ցուցաբերի,ստեղծի ու վերափոխի այն հանուն բարօրության: Ստացված արդյունքը էսթետիկորեն էմոցիոնալ գրավիչ է երեխայի համար, քանի որ նա ինքն է պատրաստել այս կամ այն գեղեցիկ փոքրիկ բանը: Այն բանից հետո, երբ երեխան կսկսի գեղեցկություն ստեղծել իր սեփական ձեռքերով, նա, անշուշտ, կսկսի սիրով և հոգատարությամբ վերաբերվել մեր աշխարհին: Եվ սերն ու ներդաշնակությունը կմտնեն նրա կյանք: Ուսուցիչը պատրաստվելով յուրաքանչյուր դասին՝ պետք է կիրառի աշխատանքի տարբեր մեթոդներ և ձևեր, սովորողների մեջ սերմանի գրքերով, քարտեզներով ինքնուրույն աշխատելու,խմբային աշխատանքի հմտություններ, ընկերներին լսելու և սեփական կարծիքը լուսաբանելու կարողություն: Սովորեցնի ուսումնասիրել, փնտրել, դիտել, դրանով իսկ փորձի խթանել ստեղծագործական որոնումը: Դա հնարավոր է դառնում, եթե ստեղծես ուսումնական հարմարավետ պայմաններ, որոնցում յուրաքանչյուր աշակերտ զգա իր հաջողությունը, ինտելեկտուալ կենսունակությունը, ձևավորվի որպես ստեղծագործ մարդ:

Ամփոփելով՝ կարող եմ ասել, որ ուսուցչի համար ամենադժվարը սովորելն է, թե ինչպես կազմակերպել դասարանի, թիմի ինքնուրույն գործունեությունը և առանց նախաձեռնությունը ճնշելու, ղեկավարել ինքնուրույն աշխատանքը: Եթե ինքնուրույն աշխատանքն աստիճանաբար ներդրվում է առաջին դասերից սկսած, ապա սովորողներն արագ ընտելանում են դրան, և դա նրանց ծանոթ է դառնում: Ինքնուրույն աշխատանքը էական ազդեցություն ունի աշակերտների առարկայի իմացության խորության և ուժի, նրանց ճանաչողական կարողությունների զարգացման, նոր նյութի յուրացման արագության վրա:Ցանկացած ուսուցիչ, այդ թվում՝ ես, մշտապես փնտրում եմ նոր ուսումնական տեխնոլոգիաներ: Ի վերջո, դրանք թույլ են տալիս դասը դարձնել անսովոր, հուզիչ և հետևաբար հիշարժան աշակերտի համար: Միայն ստեղծագործորեն աշխատող ուսուցիչը կարող է աշակերտներին մատուցել լավ գիտելիքներ իր առարկայից և սիրել այն:

6. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1.Կլիմայական արկղիկ:Ուսումնական ձեռնարկ:-Եր.:ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագիր,2021

2.Գաբրիելյան Հայկական աշխարհագրության դասավանդման մեթոդիկա<<Լույս>>1983

3.Ա.Խաչատրյան;Աշխարհագրություն:Ուսումնական ձեռնարկ,Երևան 2016

4.Այվազյան Հ.: Դասի կառուցվածքային տարրերի կիրառումը հանրակրթական առարկաների օրվա պլանների կազմման գործընթացում, Երևան, 2014:

5.Գ.Աղայան,Դպրոցական աշխարհագրության խնդիրների ժողովածու,Երևան 2023

6.https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/109054-doklad-razvitie-samostojatelnosti-uchaschihsj